

OPINA națională

Revistă săptămânală de informație, opinie și idei de larg interes național,
editată de FUNDATIA „ROMÂNIA DE MAIENĂ”

ROMÂNIA ÎNCOTRO ? Răspunsurile științei sunt întotdeauna obiective

Prof.univ.dr. Aurelian BONDREA

Relevam, în articolul anterior, că opinia publică națională, categorii largi ale populației, în fapt aproape toți cei care trăiesc sau aspiră să trăiască din muncă proprie direcță, prin angajare la stat sau în sectorul particular, sunt tot mai preocupăți de viitorul ţării, preocupare generată de dificultățile cu care se confruntă toate domeniile de activitate. După ultimele statistici, peste un milion dintre aceștia sunt someri.

În situația critică actuală, de criză profundă și multiplă, complexele probleme vitale ale prezentului și viitorului nu pot fi soluționate decât prin contribuția cercetării științifice, singura capabilă a oferii răspunsuri obiective fără de care decizia politică – îndeosebi la nivel național – nu poate fi eficientă, nu are surși de izbândă, după cum rezultă concludent din experiență.

Democrație și dictat în relațiile internaționale

Prof.univ.dr. Constantin VLAD

Se afirmă adesea, cred cu temei, că o politică externă a statelor, bazată pe principiile democrației, depinde în mod hotărât de existența unor sisteme democratice în interiorul lor. Într-adevăr, este logic să consideri că un stat atașat valorilor democratice va fi sensibil la afirmarea acestor valori în viața internațională; după cum, dimpotrivă, nu este de așteptat ca regimuri autoritare, totalitare să fie campioni ai democratismului în arena mondială.

Ideea nu este nouă. În condiții când, după pacea de la Westphalia, deci în ultimele trei secole și jumătate, statul-națiune a devenit principalul actor în relațiile internaționale, a fost remarcată, cum se exprimă Henry Kissinger, legătura dintre politica internă și cea externă a țărilor, inclusiv influența pe care instituțiile liberale (democratice) o au asupra politicii în problemele păcii și

războiului. Cu alte cuvinte, democrația în organizarea și funcționarea statelor era privită ca o condiție necesară pentru afirmarea unor principii și practici democratice în viața internațională.

Ceea ce este nou constă în faptul că existența unor regimuri democratice în interiorul statelor e considerată nu numai o condiție necesară, ci și suficientă pentru ca acțiunile acestor state pe plan internațional să fie, prin natura lor și de la sine, conforme cerințelor democratice.

Dacă o atare idee ar fi intemeiată, atunci perioada post-război rece ar trebui să marcheze un marș triumfal al principiilor democratice în viața internațională. Or, constatărea astăzi la îndemâna oricui arată că în perioada menționată, extinderea valorilor democratice în sistemele politice interne ale statelor nu este însoțită de un fenomen asemănător în relațiile internaționale.

(Continuare în pag. 6)

sociale, de preceptele etice, de exigențele dreptului că știință ori ca practică, pentru a invoca numai unele dintre științele sociale.

Reflecțiile de față nu-și propun să abordeze, teoretic sau practic, statutul actual al științelor sociale, ci să semnaleze necesara contribuție a acestora la elaborarea și concretizarea căilor și metodelor celor mai eficiente social de dezvoltare a țării. Cum însă aceste căi și metode au fost, sunt și vor fi – prin inevitabilitate implicare a politicii (unii îi spun autoimplicare sau, mai direct, amestec) – instrumente ale autorităților politice, publice, ale statului și partidelor politice, apără și impede, ca o cerință obiectivă, că asemenea autorități, dacă vor să fie eficiente social, național și internațional - ideal pe care îl revendică toți factorii de putere – să aibă în vedere, permanent, ceea ce un reputat filosof numește „logica științelor sociale”!

(Continuare în pag. 6)

Liliana MACOVEI / LAVAGNA

Pledoarie pentru carte bună

Omul modern între două galaxii:
Gutenberg și Marconi

Prof.univ.dr. Ion Dodu BĂLAN

Acum, la sfârșit de secol și de mileniu, milioane de oameni își petrec serile și noaptele în fața televizoarelor. Timpul destinat, odinioară, lecturilor se reduce tot mai mult în favoarea orelor consacrate, cu o anume inconștiență, mijloacelor audiovizuale.

Omul încărcat de griji, ca un plop de negre ciori și privat de timpul pentru sine, și omul scălit cu timp berechet la dispoziție, încă înainte de a fi fost o oră la un loc de muncă, după absolvierea unei facultăți, analfabetii al căror număr crește în vremea aceasta de criză dezastroasă, scumpirea prețurilor la cărți, împuținarea bibliotecilor școlare și sătești, ispita programelor de radio și televiziune, adeseori deșușiate și grețos morale, dau tot mai mult căstig de cauză mijloacelor electronice, audio vizuale și scad şansele impactului cu carte. Cuceririle științei și tehnicii sporesc și ele ponderea Galaxiei Marconi asupra Galaxiei Gutenberg.

La patru secole și jumătate de la inventarea tiparului, care a determinat o uluitoare revoluție în istoria umanității și în difuzarea cunoștințelor, Galaxia Gutenberg pare tot mai amenințătoare și e păcat. E o înțelegere simplă a raportului dintre cele două galaxii, inventate de om, pentru îmbogățirea lui spirituală, și nu pentru vicirea și pauperizarea lui sufletească. Între ele, azi nu mai putem stabili raporturi antagonice, ci de complementaritate, chiar dacă înfățișarea, procesul de tipărire a cărții și difuzarea ei ca marfă se schimbă substanțial cu ajutorul computerelor, să zicem. Chiar într-o vreme când nu mai avem carte în mână, ci numai sub ochi, pe internet, și nu mai avem plăcerea de a o răsfoi, ceea ce zicea cronicarul Miron Costin, în secolul al XVII-lea, „cea mai plăcută și mai

folositoare zăbavă” din viața omului, în care, cum ne spune o poezie din volumul *Poeme de tinerețe* al lui Ruben Darío:

„Cartea înseamnă forță și valoare,
putere și hrana,
torță a gândirii,
itzvor al iubirii.”

Oricăr s-ar înmulți și s-ar perfecționa mijloacele electronice, omul care vrea să învețe temeinic și, mai ales, tinerii vor trebui să citească, să rămână cu carte într-o prietenie și relație statomic sine qua non culturală.

* * *

Cei care nu citesc sau citesc prea puțin invocă lipsa de bani și de timp. Nimic altceva. Deși s-ar putea adăuga rarirea bibliotecilor și lipsa de locuințe.

(Continuare în pag. 4)

Rubricile noastre

**Colțul
lui Deceneu**
Paul EVERAC

pag. 2

**Reflecții
apolitice**
Caius Traian
DRAGOMIR

pag. 7

**Argumentare
și raționament**
Cornel POPA

pag. 8

**DE
MĂRTIȘOR,**
doamnelor
și domnișoarelor din
Corpul profesoral,
studentelor
Universității
„Spiru Haret”,
cititoarelor
și colaboratoarelor
noastre,

flori ivite
din lumina
primăverii,
gânduri bune,
urări de sănătate
și fericire!

Colțul lui Deceneu

De ce nu răzbim cu literatura în Europa

Paul EVERAC

Nu prea interesăm în Europa și nici nu prea avem de ce. Să încercăm o sumară recere în revistă a cauzelor posibile, măcar ăunor:

1. Cândva interesam prin exotism și bizarerie, printre-o etnologie ciudată. Așa era cu Panait Istrati, mai frust, cu Mihail Sadoveanu, mai liric și mai ceremonios. Fruste, crude, personajele aveau un parfum aparte, o esență umană pătrunzătoare. Acum Fănuș Neagu e bizar, dar se implicește în metafore, iar lumea lui aparte, altfel voluptuoasă, e cam neverosimilă, cam aeriană. Metafora care urge intruna (vezi și la Ionel Teodoreanu!) depărțează de la subiect, de factice, plus că și e greu traducibilă.

2. Patetism în literatura română e cam puțin și nu izvorăște dintr-o condiție tragică. Am avut, avem drame de opresiune, dar acum interesează mai puțin. Apusul ne crede deja „eliberați” (și cum!) Dacă n-am ajuns încă la o condiție umană plenară, pilduitoare, e vina noastră, nu-i aşa?

3. Eroismele noastre eliberatoare interesează și ele puțin, del fiind că Europa știe că zbaterea noastră a fost manipulată, că ne-am comportat ca niște cobai prinși care încearcă să roadă țarcul. Eroismele comuniste nu mai interesează deloc.

4. Drame de idei în România sunt puține, nu ele determină condiția individualului, nu sunt hotărâtoare de soarta lui. Nu sunt nici exemplare.

5. Foarte puține medii mai sunt încheiate, cum era mediul țărănesc la Rebreanu sau cel burgez la Hortensia Papadat-Bengescu și Camil Petrescu, ori aristocratic la Duiliu Zamfirescu și Ion Marin Sadoveanu. Tranziția noastră interesează și nu prea deocamdată. Mitocanimea română de căre noi ne ocupăm cu atâtă stăruință, interesează și mai puțin. N-are rezistență, are doar un fel de tristețe scăciată. Si apoi, gradul de mitocanizare a lumii a crescut, astfel că i-a scăzut distanța critică?

6. Nu avem bolile opulenței, ale cosmopolitismului, ale experiențelor limită (un anumit spleen, o anumită singurătate, un anumit sex și amoralism); le avem pe cele ale sărăciei și mediocriții, care nu preocupa azi pe aproape nimeni.

7. Ne lipsește marea experiență a expansiunii în lume, empatia organică a altor medii și culturi, aventura unică, senzatională, vâna de explorator, de conquistador victorios, ori eșecul nobil donquishesc. N-am prea umblat, n-am prea trăit, n-am secretat cine știe ce nebunie sau noblețe. Iar în descrierea mediilor joase sunt alții mult mai precepuți decât noi. Multe din trăiri noastre par similate, sau neinteresante.

8. Ne lipsește o anume simplicitate epică. N-am învățat încă bine lectia suspansului fără de care azi nu mai există literatură. Suntem încă descriptivi, frunzoși, altor clisei calpi, cu sentimente stereotipe. O nație sedentară, cu zbateri neinteresante. O nație dominată de şmecherie tranzacționistă, nu de noduri existențiale, nici de conștiință luciferică.

9. Starea politico-economică a țării noastre în lume ne marginalizează și mai mult. Chiar dacă am putea fi artistic reprezentativi, în ochii Europei nu prea avem ce reprezenta. Europa ne-a receptat doar negatorii, anarhicii și.a. (Ciortan, Tzara, Ionesco) pentru radicalismul lor. Nu s-a mai oprit la nici un afirmativ, n-o interesează societatea noastră, n-o consideră autentică, structurată. Prea multe fisuri de comportament. (Oricum, Constantin Virgil Gheorghiu, cu o generație mai înainte, a interesat mai mult decât Goma, Tepeag și chiar Dimitriu).

10. Ca inventie suntem moderati. Mai mult am imitat. Neoșismul nostru nu trece, e potolit. Nici un zboreră. Nici un rug. Nici o înălțare la cer sau epifanie. Nici un ton cu adevarat grav, irezistibil. O țară-bălcă. Amuzantă, dar să n-o iezi prea în serios. Îmi pare rău că și-a. Dar mă întreb și eu în final: mai este Europa de azi un judecător onest și avizat?

Biserica din comuna Plopis (Tara Lăpușului)

Politici educaționale OPTIUNI DISCUTABILE

Interviu cu prof.univ.dr. Nicolae RADU,
decan al Facultății de Sociologie-Psihologie
a Universității „Spiru Haret”

- De foarte multă vreme se discută despre necesitatea reformării școlii românești. Chiar unii au făcut mai mult rău decât bine, nici unul dintre cei care sunt ministrul care au condus, mai mult sau mai puțin, destinele școlii noastre nu au ocolit subiectul. În ce măsură, era nevoie de reformă? Cum trebuia făcută?

– De reformă era nevoie întrucât schimbarea socială era mare. În opinia mea trebuia ca imediat după 1989 să se elaboreze unele politici educative clare, coerente, care să corespundă noilor condiții apărute. Motivul este simplu: vechiul sistem de învățământ fusese proiectat să corespundă unei anumite forme de organizare a economiei, a societății. Pentru etapa în care pășeam, vechea organizare, oricără ar fi fost ea de bună, se mai potrivea. Trebuia schimbată **politica școlară** chiar dacă „vechea” școală avusea unele avantaje.

- Care anume?
– În perioada comunistă învățământul căpătase o asemenea dezvoltare încât se vorbea vorbe de o adevarată explozie școlară. Ea a început cu lichidarea analfabetismului, generalizarea treptată a învățământului – patru, șapte, opt, zece clase, în ultima perioadă înzinsându-se spre generarea licenței. Învățământul a fost general și gratuit, accesul în formele superioare făcându-se fără a se tine seama de condițiile materiale ale tinerilor. Școala a permis instruirea unei masse mari a populației. Muncitorii ajunseseră să aibă o școală profesională, iar în ultimi ani, chiar licență.

Sistemul de învățământ dezvoltându-se foarte mult, a făcut posibilă apariția unui puternic corp profesoril și în toate județele. As aminti, apoi, structura școlară solidă, capabilă să se modernizeze în raport cu evoluțile din sfera didacticei, dar și din sfera economică făcând posibilă apariția învățământului tehnic...

- În opinia dvs. care au fost limitele sistemului educational?

– Insuficiențele fostului învățământ au pornit tocmai de la baza materială de care beneficia școlile. Sigur, și-au construit multe unități școlare dotate corespunzător, cu mijloace didactice. Poate că cel mai mare neajuns al vechiului sistem a fost incapacitatea lui de a „transfera” șurajul bagaj de cunoștințe teoretice, în elemente practice de lucru.

Capitalul să datorat existenței unor planuri de învățământ și programe școlare, rigide și stufoase care solicita **capacitatea de memorare** și nu **gândirea creatoare** a elevilor. Lipsa, după cum lipsește și acum, acele elemente aplicative care să ofere un suport practic cunoștințelor teoretice predate în execuție. Iar când, în sfîrșit, pasul a fost făcut, prin apariția atelierelor școlare, precăritatea doftărilor acestora – pe de o parte – ca și absența unor planuri și programe școlare elastice, care să pună în valoare creațivitatea elevilor, au determinat ca relația școală – producție, gândătură încrește la nivelul Ministerului Învățământului, să fie de departe un insucces. În consecință, elevii se pregăteau în școală pe unele mult inferioro ce în care urmă să lucreze. Forțându-se legătura dintre școală și producție, **pregătirea pentru producție** a devinut formală. Absolvenții liceului aveau o pregătire profesională mult sub cerințele industriei, ei situându-se, ca nivel al cunoștințelor practice, sub nivelul colegilor lor de la școlile profesionale. Erroarea acestui a datorat disprețului pentru stările omenești caracterizat prin **infocarea specialiștilor** de profil cu **ideologi**. S-a ajuns ca ideologia să suplovească discipline ca sociologia, psihologia socială etc., discipline care să poată oferi soluții pentru resurse din urmă. Această substituție **ideologică** a avut un impact negativ atât asupra învățământului, cât și asupra sistemului poli-

tic, incapabil să se modernizeze la timp, în sensul de a înțelege la vreme schimbările ce aveau loc în lume. În opinia mea, aceasta a fost și cauza majoră a imploziei sistemului comunist.

- Poate lipsea chiar interesul de a înțelege.

– Aceasta este una din realitățile cele mai dure. Comunismul era un stat al muncitorilor care se formaseră la nivelul întreprinderii, cu patru clase și unicența la nivelul de muncă. Majoritatea conducătorilor, cel puțin până la o anumită etapă, acestei categorii aparțineau. Din această cauză nu aveau capacitatea de a înțelege nevoile de a forma în masă cadre cu o pregătire superioră.

Îată de ce spun că soluțiile ce stăteau în fața școlii noastre după '89 erau oarecum la îndemnă pentru a reașeza școală pe alt plan. Erau mai mult de 300.000 cadre didactice în învățământul preuniversitar ce puteau să-și facă singure **reforma didactică** pentru că, prin nivelul de pregătire, reprezentau vârful intelectual al societății și nu era nevoie să se apeleze la fondatorii Băncii Mondiale. Este suficient să amintesc manualele alternative care se puteau scoate fără bani de împrumut. Editurile petau scrisă acestea manuale.

- Nu cred că a pornind de la manuale riscări să gresi și dvs. să cum să facă un nou?

– Am avut în atenție că toată reforma de până acum se rezuma, de fapt, la manuale alternative și la auxiliare didactice. Programele de învățământ care au fost făcute în cadrul reformei nu au fost luate în considerare la elaborarea acestor manuale de către comisiile care trebuiau să le aprobă. Proba cea mai slabă constă în faptul că grila de evaluare a manualelor a fost tradusă din engleză. Grila era străină, nu înseamna seama de ceea ce se faceau în domeniul programelor la noi, în mod esențial. Cu toate acestea a fost utilizată. Formele organizatorice de schimbare, cele administrative, nu jin de fondul reformei. De exemplu, anul școlar îl poți împărți oricum. Asta nu înseamnă că ai modernizat ceva, ci doar că ai schimbat.

- Vă întrebă să constașă în ce trebuia să conste reforma de care ar fi putut să facă dascălii singuri?
– Trebuie făcută o distincție între două lucruri: schimbare și reformă. A schimba ceva nu era esențial. Ca să faci reformă trebuie să urmărești un **anumit scop**, să ai o concepție clară ce presupune cunoașterea unor realități școlare și sociale. Deci, o planificare a unor schimbări care să duală la un anumit scop. Pentru asta era nevoie de **elaborare**, inițial, a unei diagnoze a situației reală din societatea noastră.

- Concret, cum trebuia făcută reforma?

– În opinia mea, trebuie început cu o **diagnoză** care, în situația învățământului, obligatoriu trebuie să aibă o componentă economică pentru a nu se fragmenteze relația dintre școală și societate. **O școală care se reformează în afara analizei diagnoză și sociale este inutilă**. Această diagnoză socio-economică nu s-a făcut niciodată. Acum, ministru Margă întreținează să-și întrebe colegii de guvern că de ce ar avea nevoie, ce așteptă de la școală. Astă după zece ani? Diagnoza nu este o cunoștință subtilă, ci un lucru elementar. Diagnoza trebuie să cuprindă situația socio-economică, didactică, organizațională, progresivă, pe care le realizează școala mondială. Altfel spus, trebuie să cunoască situația școlii românești, a nevoilor societății noastre în materie de școală, dar și situația în școlile de vară ale lumii. **Nu pentru a le imita**, ci pentru a avea un repere. Și astă pentru că nici școlile lumii avansate nu au fost și nu sunt uniforme. Vorbiți de reforma de sincronizare cu

Occidentul. Neinspirată formulă, pentru că nu există o jără care să cheare „Occident”, ci sunt o serie de jări care au politici educative diferite, chiar foarte diferite. Problema este dacă există și puncte comune care să exprime o anumită nevoie de dezvoltare a societății și care sunt păata de preluat. În unele țări se înregistrează o serie de progrese în materie de didactică – în primul rând **predarea pe obiective bine definite**. Problema este dacă există și puncte comune care să exprime o anumită nevoie de dezvoltare a societății și care sunt păata de preluat. În unele țări se înregistrează o serie de progrese în materie de didactică – în primul rând **predarea pe obiective bine definite**.

– Ele au avut un caracter intern, nu au fost făcute publice, nu au fost cunoscute nici măcar de cadrele didactice. Dar acest surוגat de diagnoză, făcut de Institutul de Științe ale Educației, a fost luat de bună de toți miniștri care s-au perdat în acest opt ani prin acest minister. A spune că reforma era necesară pentru că societatea trece la forme de piată este rizibil. Piata există și înainte de '89. Nu a inventat-o perioada postcomunistă. Dacă detalizezi și spui că este vorba de o piată capitalistică, lucrurile se schimbă, pentru că societatea capitalistică este una și implicit, și școala este tot de tip capitalist. Lipsa diagnozei a permis ca întreaga evoluție a școlii să fie atât de amestecată încât astăzi cu greu putem discernă câteva lucuri esențiale ca, de pildă, **descolarizarea** societății românești. Aici s-a ajuns și aceasta este consecința „reformei” la noi.

- Argumentați.

– Analizându-se un număr mare de școli din mediul rural se constată că mulți copii nu mai pot face cele patru clase primare. **Abandonul școlar** este de tipul de involuție al societății noastre actuale. La gimnaziu, cota abandonului crește, și ca progresează la liceu. Și astă pentru că motivația pentru învățământul scade considerabil. Până în '89, pentru a se încadra în societate era nevoie de piată este rizibil. Piata există și înainte de '89. Nu a inventat-o perioada postcomunistă. Dacă detalizezi și spui că este vorba de o piată capitalistică, lucrurile se schimbă, pentru că societatea capitalistică este una și implicit, și școala este tot de tip capitalist. Lipsa diagnozei a permis ca întreaga evoluție a școlii să fie atât de amestecată încât astăzi cu greu putem discernă câteva lucuri esențiale ca, de pildă, **descolarizarea** societății românești. Aici s-a ajuns și aceasta este consecința „reformei” la noi.

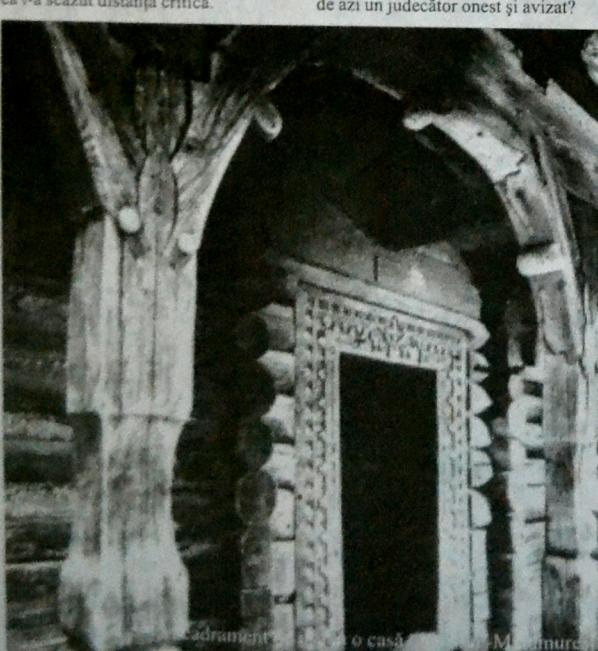
- Analizându-se un număr mare de școli din mediul rural se constată că mulți copii nu mai pot face cele patru clase primare. Abandonul școlar este de tipul de involuție al societății noastre actuale. La gimnaziu, cota abandonului crește, și ca progresează la liceu. Și astă pentru că motivația pentru învățământul scade considerabil. Până în '89, pentru a se încadra în societate era nevoie de piată este rizibil. Piata există și înainte de '89. Nu a inventat-o perioada postcomunistă. Dacă detalizezi și spui că este vorba de o piată capitalistică, lucrurile se schimbă, pentru că societatea capitalistică este una și implicit, și școala este tot de tip capitalist. Lipsa diagnozei a permis ca întreaga evoluție a școlii să fie atât de amestecată încât astăzi cu greu putem discernă câteva lucuri esențiale ca, de pildă, **descolarizarea** societății românești. Aici s-a ajuns și aceasta este consecința „reformei” la noi.

- Despre școlă săptămânal ce se poate spune?

(Răspunsul la această întrebare și la atele, în numărul viitor al revistei noastre).

Aurel GHIMPU

(Continuare în numărul următor)

CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ MOTOR AL RELANSĂRII ECONOMIEI NAȚIONALE

Prof. univ. dr. Gheorghe RĂBOACĂ

Strină contemporană, prin cuceririle sale fără precedent, să afirmă ca un domeniu vital, ca un factor decisiv al dezvoltării economice și sociale, al impletirii nevoilor generațiilor prezente cu cele viitoare, al protecției mediului natural și a resurselor, al menținerii și înfloririi în continuare a vieții și civilizației umane.

Economia de piață către care România tranzitează poate fi capabilă de performanță doar în măsură în care se întemeiază pe cuscenile revoluției științei și tehnicii contemporane. Competitia economică, oricăt de pașnică ar fi ea, rămâne o luptă hotărăță a fiecărei țări cu fiecare altă și care poate fi câștigată numai de țările care utilizează mai deplin și eficient cele mai noi cuceriri ale revoluției științifice și tehnice.

Exigența asezării științei la temelia dezvoltării economice și sociale este însă foarte diferită înțeleasă și aplicată astăzi în lume. Țările care au ajuns să alocă științei resurse financiare și umane corespunzătoare și în creștere de până la 2-3% din PIB se situează în rândul țărilor bogate, cu cel mai înalt PIB per locuitor. Bineînțeles, țările care se află la cealaltă extremitate a țărării mondiale, în rândul țărilor sărace sau aproape sărace nu alocă științei decât fracțiuni-mici, puțin semnificative sau chiar nule din PIB. Datele prezentate special în acest scop sunt că se poate de relevante pentru corelația știință-economie.

Țările care cheltuiesc pentru cercetare-dezvoltare peste 1% din PIB și dispun de efective de cercetători și ingineri de peste 1,5 la 1000 locuitori dețin între 16-19-23.000 dolari pe locuitor (SUA, Japonia, țările Asociației europene a liberului schimb, Canada, țările Uniunii Europene, Australia și Noua Zeelandă, Israel și noile țări industrializate din Asia).

Singura excepție, în anul 1992 la care se referă datele de mai sus, o constituie țările foste socialiste din Europa Centrală și de Est, acestea, desălocându-i 1,5% din PIB și o pondere de cercetători și ingineri de 2 la 1000 de locuitori realizând o eficiență extremă de schizatu de numai 1435 dolari pe locuitor, specifică țărilor situată la periferia mondială, aju cum se observă din același date.

Pentru România – componentă a acestui ultim grup de țări – decalajul dintre PIB pe locuitor și efortul de cercetare era considerabil mai mare, întrucât, potrivit același surse (World

economiei românești. Dar să vedem care este mai întâi evoluția resurselor financiare alocate științei.

Resursele totale alocate cercetării-dezvoltării în România au scăzut la 0,58% din PIB; în 1998* nu avem date disponibile pe total, însă după evaluările noastre proporția resurselor financiare totale alocate științei nu ar fi putut reprezenta mai mult de circa 0,29% ($0,18+0,18*0,569$), cifră evaluată pornind de la raportul dintre cheltuielile publice (0,33) și cele totale (0,58) din anul 1997 de 0,569 pe care l-am considerat că ar rămâne valabil și în anul 1998, cu toate că informațiile despre capacitatea financiară a firmelor, în general, și a celor mici și mijlocii, în special, arată că aportul acestora pentru cercetare-dezvoltare ar fi fost chiar mai mic, de 0,102% din PIB.

In consecință, cu doar circa 0,30% din PIB alocate cercetării-dezvoltării în anul 1998, **economia românească** s-ar practica sub ponderea indicată de UNESCO drept limită minimă necesară de 0,40% până în jurul anului 2000*.

Scăderea de ansamblu a resurselor cercetării-dezvoltării se datorează atât agenților economici, cât și statului.

Cât privește agenții economici, aflați mai mult în blocaj financiar decât într-un susținut proces de restrucțurare, scăderea contribuției lor absolute (nominală și reală) este totuși de înțeles intrucâtva dacă jinim seama de criza financiară gravă prin care trece întreaga economie reală, toate firmele publice și private mari, mijlocii și mici.

În ceea ce privește contribuția cheltuielilor guvernamentale nu mai este nimic sau aproape nimic de înțeles. Peste tot în lume, în special în condiții de criză, chiar și în țări cu ample programe de restrucțurare, **statul preia asupra lui susținerea financiară a științei și a proceselor de inovare în favoarea firmelor private și publice**

Or, la noi, în România, statul pare să intreacă tot mai mult spațele științei, pentru că recul permanent și puternic din ultimii ani al resurselor financiare se observă și pe alte planuri, al resurselor umane, al înzestrării tehnice și implicit pe planul rezultatelor științei și de aici, desigur, al economiei naționale, mergând „contre courant” până și la desființarea Ministerului Științei și Tehnologiei (!). Să examinăm sumar, succesiv, toate aceste planuri.

În prima parte a perioadei de tranzitie (1989-1993) scăderea efectivelor a fost ceva mai puternică decât în două perioadă (1993-1997). Dacă în prima parte efectivele erau mai eterogene (activitatea de cercetare și proiectare, cercetători și ingineri) în a două perioadă pierderile sunt cu atât mai mari cu căt se referă numai la activitatea de cercetare și numai la cercetători. Scăderile efectivelor acestora în 1997 sunt mult mai mari decât 76% și respectiv 78% față de 1993 dacă luăm în calcul și pierderile de cercetători în prima perioadă. După evaluările noastre pierderile de cercetători în 1997 s-ar ridica până la 50% din efectivele existente în 1989.

Ampudarea până aproape de jumătate a resurselor numerice de cercetători pare să nu fi un prea mare pericol pentru că înainte de 1989 efectivele depășeau considerabil dimensiunile și chiar necesitățile României. Dimensiunile acestor reduceri rezultă cu mai multă claritate dacă vom aduce aceste date în condiții

comparabile cu alte țări prin raportarea efectivelor de cercetători la 1000 locuitori și respectiv la 1000 populație ocupată. Să analizăm aceste date mai întâi pentru România.

Potrivit acestor calcule, diminuarea efectivelor de cercetători nu sporește deosebit de severă întrucât România dispune de 1,4 cercetători la 1000 locuitori și respectiv 3,3 la 1000 persoane ocupate se situează la periferia lumenii civilizate. După datele statistice, România se situează pe locurile 60-65 în lume. O lume care se pregătește și are condiții asigurate să facă un pas înainte să va distanța și mai mult de țările care nu sunt și să alcătuie priorități, să situeze știința pe prim planul acestor priorități.

Pozitiiile devenite de o perioadă sărată în materie de efective numerice de cercetători, pot ascunde însă numeroase mărfuri de natură calitativă. Analiza noastră, atât căd permis datele statistice, arată că în România avem de-a face și cu vizibile și multi mai alarmante procese calitative, întrucât: a) ponderea cercetătorilor atestată, adică aceea care au dovedit calitate de cercetător și au trecut anumite probe speciale se situează permanent sub 50%, mai precis în jur de 42-43%; b) numărul doctorilor în știință este extrem de scăzut și cu o vizibilă tendință de reducere, de la 19 doctori în 1994 la 14 doctori la 100 cercetători în anul 1997; c) eroările semnificative și îngrijorătoare se observă și din examinarea structurilor de vârstă ale cercetătorilor; diminuarea efectivelor are loc la toate structurile de vârstă și mai ales la structurile tinere, cu toate consecințele ce decurg de aici asupra formării și menținerii colectivelor și nucleelor de cercetare.

Tabelul nr. 1
Intensitatea unor resurse ale cercetării-dezvoltării și nivelul dezvoltării economice* pe țări și zone geografice în anul 1992

Nr. crt	Țara (zona geografică)	Ponderea cheltuielilor de cercetare-dezvoltare în PIB	Cercetători și ingineri la 1000 locuitori	PIB/locuitor
1	SUA	2,5	3,7	23.17
2	Japonia	2,8	4,1	19.52
3	AELS	2,3	2,7	19.99
4	Unirea Europeană	1,9	2,2	16.47
5	Israel	1,9	3,0	11.92
6	TOTAL MONDIAL	1,8	0,8	4,67
7	Canada	1,5	2,3	19.16
8	Europa Centrală și de Est	1,5	2,0	14.15
9	Noile țări industrializate din Asia	1,3	1,5	8.90
10	Australia și Noua Zeelandă	1,2	2,5	16.85
11	C.S.I.	0,9	1,6	17.53
12	India	0,8	0,3	10.50
13	China	0,7	0,5	26.18
14	Oriental Apropiat și Mijlociu	0,5	0,3	12.34
15	America Latină	0,4	0,3	2.98
16	Africa de Nord	0,4	0,4	7.25
17	Africa Subsahariană	0,4	0,4	5.08
18	Alte țări din Oriental Îndepărtat	0,1	0,1	19.12

Tabelul nr. 2
Evoluția resurselor financiare publice, comparativ cu resursele financiare totale care au revenit cercetării-dezvoltării în România în perioada 1991-1999

Nr. crt	Cheltuieli totale de cercetare-dezvoltare	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
1	Cheltuieli totale de cercetare-dezvoltare	0,76	0,85	0,91	0,77	0,80	0,70	0,55	0,39	0,34
2	Cheltuieli guvernamentale cheltuite cercetării-dezvoltării	0,67	0,64	0,62	0,57	0,56	0,52	0,37	0,28	0,24

Tabelul nr. 3
Evoluția resurselor umane din cercetare-dezvoltare în România în perioada 1989-1999

Nr. crt	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
1	Salariile din activitatea de cercetare și dezvoltare și profesioniștii în cercetare și dezvoltare	149,3	148,5	137	125	114	104	94	84	74	64
2	Numărul cercetătorilor și inginerilor	100	98	96	94	92	90	88	86	84	82
3	Numărul științei și tehnologii care lucresc în cercetare și dezvoltare	100	98	96	94	92	90	88	86	84	82
4	Numărul cercetătorilor și inginerilor care lucresc în cercetare și dezvoltare	100	98	96	94	92	90	88	86	84	82
5	Numărul cercetătorilor și inginerilor care lucresc în cercetare și dezvoltare	100	98	96	94	92	90	88	86	84	82

Frederico Meyer, directorul general al UNESCO redă această proporție de 0,40% din PIB ca fiind un minim de efort pentru a putea face loc unor procese inovaționale în economia națională (vezi „World Science Report”, 1996, UNESCO).

* Indicatori științei naționale, 1981-1992, Institutul de Informație științifică, Philadelphia, 1993 (Citat după „World Science Report”, 1996, UNESCO).

Puncte de vedere

Puncte de vedere

Puncte de vedere

Pledoarie pentru cartea bună

(Continuare din pag. 1)

Dar să vedem cum stau lucrurile. Deasă, de pildă, cineva care invocă lipsa de timp pentru lectură ar fi înăcar căci pagini pe zi, ar însemna pe un an cel puțin să fie cări. Si dacă ne imaginăm că aceste cări ar fi ale unor scriitori citați încă o ordine întâmplătoare, romanele lui Sadoveanu, Rebescu, Călinescu, Camil Petrescu, Horașia Papadat-Bengescu, Zaharia Stancu, Petre Sălăcdeanu, Paul Anghel, Eugen Barbu, Viorel Sturzu, Marin Preda, Fănuș Neagu, Ileana Vulpești, D.R. Popescu, Ion Lăncrăjan, Dumitru Săraru sau ale altor romancieri talentati contemporani, Horia Vintilă, să zacem, romanele lui Vasile Gionea, Mihail Diaconescu, Grigore Zane, Marian Barbu, C.V. Gheorghiu, Petru Dumitriu, Augustin Buzun și alții, ne dăm seama că de mult ar beneficia un cititor numai pe parcursul unui singur an.iar cum anii trec și se adună, o astfel de lectură sistematică ar deveni o bogăție inestimabilă, într-o perioadă nu prea mare, căci odată ce începești să citim, cititorul devine un viciu nepedepsit, de care nu mai putem despărții, unul menit să înfrumusețeze și să îmbogățească viața noastră spirituală, să adâncească și să largescă orizontul nostru de cunoaștere, căci – zicea Malařné „totul există pe lume pentru a slăbi transformându-se într-o carte”.

Păstrează și astăzi în biblioteca mea prima carte pe care am citit-o în anii, plini de farmec și de poezie, ai copilăriei mele, rămasă desculță, îndrăzneață și visioare, la o margine de sat. Mă apropiș de cartea aceasta cu evlavie ca de o valoare inestimabilă. Căci cartea bună – și cartea aceea a fost fără îndoială bună de vreme ce mă urmărește de o viață – e un prieten care nu dezamăgește niciodată; e un dascăl și un sătăitor pricoput în care trebuie să crezi, dar pe care trebuie să te deprinzi să-l judeci, să-l apreciezi, cu mintea proprie și cu deplină obiectivitate; cartea bună e chimesenja unei experiențe de o viață, e o școală de limbă literară a unei experiențe de o viață, e o școală de limbă literară, de care fiecare om are nevoie pentru a-și putea comunica expresiv și corect gândurile și sentimentele; o carte bună și povestea unor vieți, a unor idei și sentimente, atât de profunde și de autentice, încât pot deveni exemplare pentru cititorul Tânăr sau Vârstnic.

Cărțile – prieteni și călăuză, dascăli și sătători, confidenți ai idealurilor noastre de viață, merită, nu numai să fie citite, ci și recitate, discutate cu părinți și colegii, cu profesori. În cazul elevilor, educatorii în

cercările de lectură, în clasă, în alte împrejurări, pentru a le pătrunde că mai adâne intelectul.

Mi se pare absolut necesar să se refacă, sau să se înfăptuieze alte forme de cluburi, prietenii ai cărții. Ar fi altceva decât făină umu căntăreț sau sportiv.

Carta, bine aleasă și serios citită, este unul dintre cei mai buni prieteni și sfențici ai Tânărului în procesul de formare a personalității. Prin carte Tânărul să de vorba cu mariile spirite creative ale tuturor timpurilor, fără că să se simtă stingeri de bogăție lor cunoștințe și de gloria lor strălucitoare. Deschide cartea, citește și dacă nu înțelege dintr-o început gândurile, revine asupra lor și nimenei nu va zâmbi, dacă n-

această impresie. Cultura e o lume în timp și spațiu și nu-i o meserie.

Sunt multe feluri de a citi, dar unul este esențial: **cititor ca muncă**. Citim uneori că să ne destindem după o încordare fizică sau intelectuală prea mare. Alte dăji, citim în tren sau în tramvai de pildă, sau într-o vacanță prea lungă, citim ca să treacă vremea mai usor, deci ca să înțărurăm o plăcuteală. Nu o dată, citim dintr-o curiozitate de moment. Citim „Sportul” pe nerăsuflare, ca să vedem rezultatele meciurilor, citim ziarale și revistele pentru a afla nouăzile zilei, cancanuri politico-sociale, crimi, fururi, violuri etc. etc.; căutăm să citim o carte care-i la modă, ca

nu e o activitate oarecare și cu atât mai mult nu e o formă de distracție sau de **omorâre a timpului** – cum se spune. **Cititor ca muncă** se prezează într-un loc anume, retrăs, linșit, potrivit pentru o asemenea îndeletnicire: acasă, la o bibliotecă publică, pentru că mi se pare absolut obligatoriu ca un Tânăr în formare să citească și într-o bibliotecă, pentru a se pătrunde de atmosferă aceea de muncă dărătuță, pentru a vedea cum muncesc alții, pentru a cunoaște mai intim lumea cărților, la ea acasă. Oricare cărți ar avea un Tânăr acasă, e necesar să facă o ucenicie de lectură și într-o bibliotecă. Acolo îi va sporii gustul de citit, acolo lectura va deveni acel nobil **viciu nepedepsit** de care

viață, revenind în fiecare zi la ele, ca la niște prieteni dragi, de înlocuit în existența noastră. Acestea vor fi cărțile de căpătă. De ele nu nu mai putem despărții. Asupra lor vom decide singuri după ce am parcurs multe, foarte multe cărți. Dar când să citești atâtă cărți? Avem atâtea de făcut și timpul e măsurat. Totul este să folosim timpul cu răspundere, să nu pierdem vremea. Vrem nu are, pentru a face lucru frumoase, numai acela ce o risipește. și nu trebuie să uităm că vremea e singurul bun pe care, odată irosit și risipit, nu-l mai putem căștiga niciodată. A pierde vremea, la orice vîrstă, înseamnă să-ți pierzi degeaba anii propriile vieți. Lectura adevărată ne ajută să căștigăm timp și să nu-l pierdem. „Căt ești Tânăr încă – scria poetul latin Horatius – deschide-ți inima curată învățăturilor, încrede-te în cei mai înțelepti decât tine. Vasul păstrează multă vreme mireasma de care s-a pătruns mai întâi”. Lecturile din literatură dau formă fizionomică tale spirituale. Ele te marchează pe totă viața. „Descoperirea fericirii a unei cărți bune – spunea Marcel Proust – poate schimba destinul unui suferit”, iar Lamartine admira în romanul său *Grazia*, „minunata putere a cărții, a cărei lectură este un eveniment în viața unei inimi”. Asemenea evenimente e bine să aibă loc în fiecare zi, pentru ca viața noastră să nu treacă în zadar. Să nu uităm că tot ce vom fi mai târziu ca specialiști și ca oameni maturi în luptă cu viață, suntem într-o mare măsură, rod al eforturilor noastre anterioare, din tinerețe, de pe bâncile școlii de orice grad.

Să nu ne plângem că nu avem timp, ci să ne preocupăm să-l folosim rațional, lăsând, firește, loc și distracțiilor și veseliei, fiindcă vorba lui Barbu Paris Mușlea:

Barim căt trăim

Să ne veselim.

Există, fără îndoială, o știință a cititului. Alții îi spun o artă. Criticul francez Emile Baguet a scris o lucrare despre arta de a citi, iar marele romancier André Maurois, în cartea sa *Ştiința fericirii*, consacră un capitol *Ştiinței de a citi*. Nu pentru a realiza cu orice pret un compromis, nu pentru că aș crede neapărat în celebrul dicton *aurea mediocritas* (calea de aur și la mijloc), voi spune, pe baza unei indulgențe experiente de lectură, că *cititor cu folos*, și nu oricum, este în egală măsură și o știință și o artă și o delectare și un dulce chin. Știința de a citi se învăță de la alții; arta de a citi și-o creație fiecare pentru el, în funcție de datele specifice ale propriei personalități.

Cititorul dezvoltă incontestabil memoria. De aceea, citind, vom face și exerciții de memorie. Dar această gimnastică a memoriei trebuie să o facem și conștient, nu numai întâmplător. În acest scop, vom alege pasajele care ne interesează sau ne impresionează în mod deosebit și le vom memora. În felul acesta vom lucra mult mai mult asupra propriului nostru spirit, ajungând să realizăm o exprimare frumoasă, fluidă, coerentă. Ceea ce e interesant și frumos, dar nu vom putea memora, vom trece pe o fișă sau într-un caiet de lectură, indicând autorul, titlul cărții, editura la care a fost editată, anul apariției, locul, numărul paginilor și pagina de unde am extras citatul. Când, peste o bucată de vreme, vom avea nevoie de citatul respectiv, nu vom mai căci întreaga carte, ci vom merge direct la fișa sau caietul de însemnări.

Lectura trebuie să devină pentru orice Tânăr o hrănă sufletească. O hrănă indispensabilă ființei sale spirituale. Așa cum nu poti trăi mai multe zile fără mâncare, fără ca organismul tău să nu suferă grave deregulații de metabolism, tot așa nu-și poti menține la un nivel înalt activitatea intelectuală dacă nu citești.

La fel de sistematică și frecventă ca și privind la televizor, trebuie să fie lectură, căci nu există un raport antagonistic între Galaxia Gutenberg și Galaxia Marconi, ci unul de complementaritate.

Omul modern între două galaxii: Gutenberg și Marconi

priceput total de la prima lectură. Cartea e bună, discretă și răbdătoare. E munca perseverență și bine organizată, făcută după reguli stinșifice și călăuzită de scopuri clare, este o condiție esențială în efortul de însușire a științei și culturii, de formare a personalității Tânărului. Vine o vîrstă când lectura nu mai poate fi o simplă delectare sau o îndeletnicire întâmplătoare, o distracție. O vîrstă la care trebuie să alegi cu grijă ceea ce citești în funcție de anumite scopuri și interese, fiindcă nișnii nu poate citi toate cărțile care s-au scris, deși unei ifisoși săfărmăci vor să ne dea despre ei

Locul din inima Capitalei ales pentru **Catedrala Măntuirii Neamului** a devenit un punct de atracție pentru bucureșteni, pentru românii veniți de pretutindeni.

să citim pur și simplu dintr-un anume automatism fizic și nu dintr-o necesitate adâncă, intimă. Citim căteodată în timpul mesei (ceea ce nu-i deloc indică), citim călătorind cu autobuzul sau cu avionul, umi, citesc chiar mergând pe stradă, riscând să se cionească de ceilalți treacători. Am văzut că se citește al dracului în sădinetele Parlamentului și ale Academiei. Nici una din aceste forme de a citi nu e **cititor muncă**, nu va lăsa urme prea adânci în formarea personalității noastre și n-are eficiență. Cititorul necesar informării și formării unei culturi, precum și modelării personalității vorbea un poet francez. Alt loc pentru lectură ca muncă e natura: o pădure, o grădină publică sau un parc linșit, o margine de apă. Pentru cititorul ca muncă e obligatoriu nu numai linștea, ci și izolare, retragerea în sine, pentru a realiza o maximă concentrare a atenției. Citește degeaba, dacă, în timp ce parcurgi paginile unei cărți, gândul îți fugă aurea, la alte lucruri, mai mult sau mai puțin importante. Citind trebuie să facem efortul să înțelegem ceea ce citim și să reținem ceea ce înțelegem. Dar cunoștințele nu trebuie înghesuite în memorie ca obiectele intr-o magazie. Ele trebuie să rămână vii, să devină active, să se integreze în propriul tău sistem de gândire. Dacă nu înțelegi o pagină sau un capitol, pe care poate le-ai citi superficial, nu trebuie să disperi. Revi, recitești cu și mai multă atenție, încercă să formulezi cu propriile-ți cuvinte, cauți similarități, asocieri și pe neasteptate vei înțelege totul și vei reține. Fii încrezător în sine în **timpul cititorului-muncă**. Găndește-te că totul depinde de voință, efortul, atenția și disciplina ta. Nu te grăbi la lectură. Citește în ritmul disponibilităților tale fizice și psihice. Nu e totul să citești multe cărți, ci să poți să-ți înșești creator ceea ce citești. Cititorul său să dea roade în personalitatea ta, așa cum munca agricultorului dă roade în grâne, fructe, legume etc.

Cei care-ți veghează creșterea – părinți, educatori, profesori – trebuie să înțeleagă bine că cititorul ca muncă e greu, anevoios, obosit și să nu-l socotească o simplă distracție sau o pierdere de vreme, cum se socotește pe vremuri pe la jară.

Lectura necesită timp. și nu un timp oarecare. Timp mult și potrivit cu ceea ce fiecare carte trebuie citită într-un anume timp. Sunt cărți care se cer citite noaptea, Ion Minulescu a pus chiar în titlu unei cărți această indicație: **Cititi-le noaptea**. Alte cărți se cer citite iarna, lângă foc, unele în zile de sărbătoare, iar câteva noap-

Prof.univ.dr. Ion TUDOSESCU
despre
**Concepția
ontologică
a lui
Lucian Blaga**

O recentă
apariție
în sfera
filosofiei
la Editura
Fundației
"România
de Mâine"

Provoacă o satisfacție aparte, pentru noi (românii), constatarea că în istoria filosofiei din acest secol preocupările pentru metafizică și ontologie, din care au izvorât cele de estetică, etică, teoria culturii, antropologie și filosofia religiei, au prevalat în gândirea românească, atingând cote de originalitate de nivel european. Dintre acestea, două modele ontologice ni se par a fi de exelență, recunoscute treptat, în măsura receptării și la nivel internațional, ca deosebit de originale și marcate de unicitate: *modelul Lucian Blaga* și *modelul Constantin Noica*. primul, conceput din perspectivă dualist-idealistică, iar cel de al doilea, din perspectivă monist-idealistică – în cadrul amânduroră transcendentă și imanentă afișându-se într-o relație de comunicare și determinare reciprocă. Ambele remarcându-se ca edificări conceptuale și viziuni raționaliste asupra lumii, înscrise (credem) în aria realismului ontologic – una dintre cele mai redutabile construcții filosofice de sistem din gândirea contemporană, apreciate ca atare de își autorii lor.

Am ales spre prezentare și comentariu – prilejindu-ne o interpretare proprie a semnificațiilor lui pentru cugetul contemporan de nivel *meta-modelul ontologic* al lui Blaga. Nu numai dintr-o motivație afectivă și apreciere personală, ci datorită și impresiei că acest model nu este suficient de bine și corect receptat nu numai de mediile de cultură, ci și chiar de opinia filosofică de la noi. Poate izvorată și dintr-o anume percepere critic-negativă de comandă, întreținută ideologic multe decenii. și nu mai puțin, pentru că edificiul ontologic blagian nu este expus concentrat într-un *Tratat* de ontologie, fiind desfășurat concentric în întreaga sa opera filosofică. Ceea ce face necesar un efort specializat și laborios pentru a-i înțelege dimensiunile și sensurile mai adânci decât cele deținute la prima lectură, luându-se în considerație opera în totalitate și aplicându-i-se un perseverent demers hermeneutic.

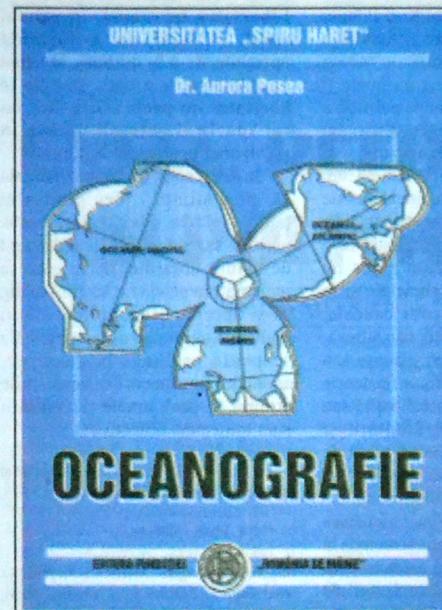
Ne-am dat seama de această situație cu prilejul predării unor cursuri de metafizică studenților Universității din București și ai Universității „Spiru Haret”, precum și, în aceeași măsură, cu prilejul unor dezbateri organizate, mai mult sau mai puțin omagial și festiv, închinat lui Blaga, care și-au propus analiza locului și rolului operei sale în cultura românească a acestui veac. În cadrul desfășurării acestora, din opera sa filosofică sunt în atenție cu precădere contribuțiile în domeniile filosofiei culturii și a valorilor, mai rar esteticii și antropologiei sau epistemologiei și aproape deloc problematicii ontologice – deși tocmai soluțiile la o atare problematică intermeiază și sunt dătătoare de sens pentru întreaga creație blagiană, inclusiv cea poetică și dramatică.

Suntem conștienți însă că dernersul nostru asupra ontologiei lui Blaga (care-și propune să declanșeze inițierea efortului mai larg de a umple unu gol în această privință după mai bine de câteva decenii de făcere, oarecum vinovată) nu este singurul posibil, dar oricum pledează în favoarea unei priviri raționaliste asupra acesteia. Ceea ce ne face să așteptăm cu interes opinii diferite și eventual polemici, caz în care vom mulțumi din inimă celor care se vor pronunța altfel decât noi, dar în beneficiul istoriei și criticii filosofice românești în misiunea de apreciere și situare la locul cuvenit a concepției metafizice a demisigurului din Lancrâm.

Autorul

Cursuri și manuale de autentică valoare

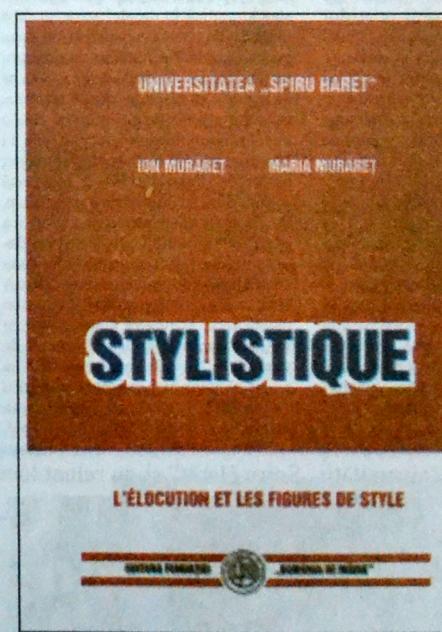
Editura Fundației "România de Mâine" în sprijinul studenților Universității "Spiru Haret"

Știință în plină dezvoltare, datorită multiplelor sale aplicabilități, *Oceanografia* a cunoscut, în ultimele decenii, un avânt deosebit pe plan mondial. Or, prin această carte, considerăm că oferim studenților, dar nu numai lor, ci și profesorilor de geografie sau celor interesați de problematică atât de actuală a acestui domeniu, o sinteză a principalelor cunoștințe de *Oceanografie*.

Această lucrare vine și umplie un gol în domeniul medicinii veterinară, deoarece de 12 ani nu s-a mai publicat nimic în materie de hematologie animală, pe de o parte, iar pe de altă parte, niciodată în România nu a fost publicat un veritabil tratat de hematologie, în serie animală.

Acum, sub auspiciile Fundației "România de Mâine" și ale Universității "Spiru Haret", primul tratat de hematologie veterinară vede lumina tiparului.

...La suite de notre exposé est de parler de l'élocution; car il ne suffit pas d'être en possession des arguments à produire, il est encore nécessaire de les présenter comme il faut, et cela contribue pour beaucoup à ce que le discours paraîsse avoir tel ou tel caractère. Nous avons d'abord, suivant l'ordre naturel, donné la première place dans nos recherches à ce qui vient naturellement en premier lieu, à savoir ce qui confère aux choses mêmes leur caractère persuasif, vient en second lieu la valeur que leur prête le style" ... (Aristote, Rhétorique, Paris, Les Belles Lettres, 1973)

Alături de alte facultăți din țară, Facultatea de Muzică a Universității „Spiru Haret” din București pregătește specialiști în domeniul muzicii, care vor deveni profesori, creatori, interpreți, specialiști ai fenomenului muzical din țara noastră.

Studiul cänului la Facultatea de Muzică este deosebit de important. Mai întâi, studentul învăță să cante pe propriul său instrument (vocea sa), în al doilea rând, învățând tehnica cântului, repertoriul, interpretarea, stilurile, își va lărgi considerabil orizontul său spiritual, se va muzicaliza, poate pătrunde ... mai adânc cu mintea, în luminiile de frumuseți ...", cum se exprima atâtă de profund merele nostru scriitor Alexandru Vlahuță.

ROMÂNIA ÎNCOTRO ?

(Continuare din pag. 1)

Acestă constată că „nu există cunoaștere fără probleme, nici probleme fără cunoaștere”, explicând că „la fel ca și toate celelalte științe, și științele sociale pot avea succes sau nu, pot fi interese sau opoziție, ferile sau sterile, în raport exact cu importanța sau în interesul problemelor despre care este vorba, și, bineînțele, într-un raport pe care cu sinceritatea, caracterul direct și simplitatea cu care sunt atacate aceste probleme”. Nu trebuie să fie mereu vorba de probleme teoretice. Probleme practice grave, cum ar fi problema sărăciei, analibetismului, asuprinii politice și incertitudinii juridice, au fost puncte importante ale cercetării în domeniul științelor sociale. Dar aceste probleme practice conduce la reflectie, la teoretizare, încât „caracterul și calitatea problemelor – alături, bineînțele, de temeritatea și caracteristicile soluției propuse – sunt cele care determină valoarea sau lipsa de valoare a soluției științifice”.

În această abordare – similară și altora, mai vechi sau mai noi –, logica științelor sociale își intemeiază obiectivitatea pe utilizarea continuă a metodelor critice, pe tensiunea dintre teorie și practică, pe constanța sau recunoașterea adevărului că „obiectivitatea științei nu este o problemă individuală a diferitorilor oameni de știință, ci o problemă socială a criticii lor reciproce, a diviziunii muncii amabil-ostile”, obiectivitatea științifică depinzând,

„în parte de o serie de raporturi sociale și politice”. Aceasta cu atât mai evident cu cât, în dezbaterea critică a unei probleme, a unei afirmații sau soluții intervine „căsuța relevanței și a interesului”, a importanței acestora, „în relație cu diferențe probleme extrăștiințifice, de exemplu cu problema bunăstării sociale sau cu problema de cu totul altă natură a apărării naționale, sau a unei politici de agresiune națională, sau a dezvoltării industriale, sau a imbolgării personale”.

In demonstrația lui Karl Popper – invocată aici pentru actualitatea unora din tezele sale –, teoria obiectivității științifice nu poate fi imaginată fără toleranță politică a discuțiilor libere și fără evaluări din perspectiva adevărului și valorificării lui social-umane. Cum scrie autorul, „savantul ideal nu este savantul obiectiv și neutru față de evaluări. Fără pasiune nu se poate face nimic”, după cum nimic nu poate fi înțeles – în societate și în știință – fără explicație cauzală, adecvate unor situații sau altora, pozitive sau negative, plăcute sau neplăcute, pentru a feri, astfel, teoria sau practica de „intrarea” voită sau nevoită, pe terenul falsității și falsificabilului, totdeauna sursă de erori, de false răspunsuri la problemele reale ale vieții sociale.

Am insistat asupra unor asemenea aspecte privind concepția și metoda în științele sociale pentru a semnală că evaluarea proceselor contradictorii ale tranzitiei societății românești nu poate

fi imaginată fără contribuția și cooperarea științelor sociale, într-un proces firesc al dezbatelerilor libere, cu participarea largă a oamenilor politiei

de toate orientările ideologice reprezentative și relevante –, a oamenilor de știință –, în diversitatea și complementaritatea științelor sociale. În acestă privință suntem de stringență actualitatea opiniei sociologului american Wright Mills, care scria că „libertatea nu este prilejul de a face ceea ce îți place și nici simpla posibilitate de alegere între mai multe alternative. Libertatea înseamnă, în primul rând, prilejul de a formula opțiunile, de a le dezbatе, iar apoi posibilitatea de a opta. Iată de ce libertatea nu poate exista fără un rol sporit al rațiunii umane în rezolvarea problemelor umane”.

În acest sens, nu începe îndoială că, prin știință – ales produsul rațiunii umane –, prin valorile sale, politica și strategiile ei – indiferent de natura doctrinei de la care se reclamă sau pe care o susțin – ajung să-și apropie și să aplique soluții realiste. Soluții fără de care tranzitia se poate prelungi la nesfârșit, avându-l fiind acela că răspunsurile științei la problemele dezvoltării sunt totdeauna obiective.

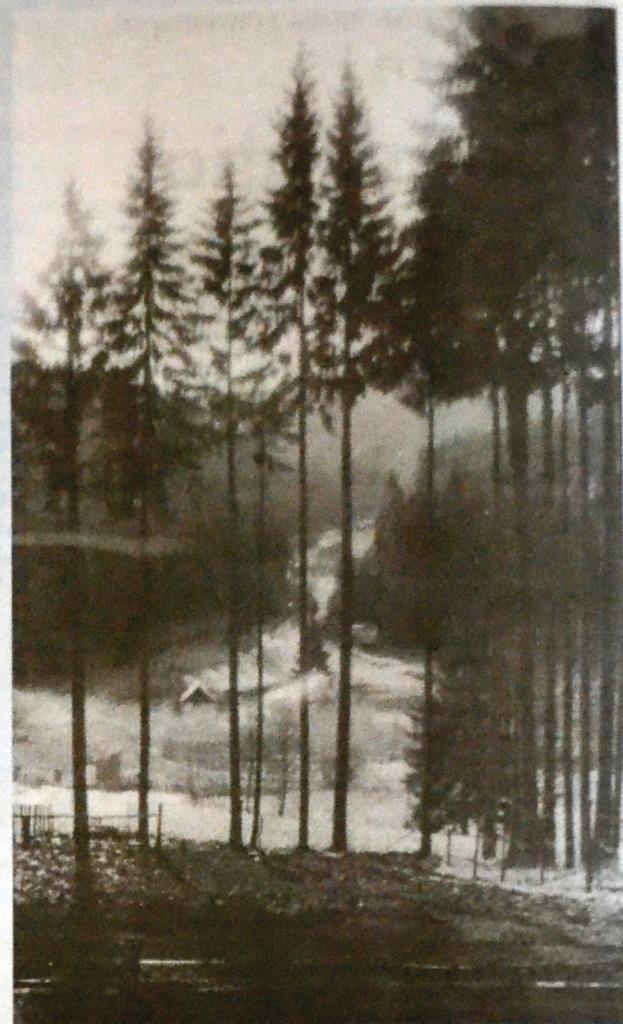
1. Karl R. Popper, *În căutarea unei lumi mai bune*, Humanitas, București, 1998.

2. Lucrarea citată, p. 78-79.

3-4. Idem, p.86-87.

5. Idem, p.88.

6. C. Wright Mills, *Imaginația sociologică*, Editura Politică, București, 1975, p.253.

(Continuare din pag. 1)

Pentru a defini termenii în care discutăm, ce înseamnă democrație în aceste relații? Prin analogie – cu deosebirile de nicioare cu viața internă a statelor, democrația în arena internațională înseamnă participarea constantă și sistematică a statelor, inclusiv a celor mici și mijlocii, la dezbatere și soluționarea problemelor cu care este confruntată comunitatea internațională; ea înseamnă afirmarea în relațiile internaționale a unor principii capabile să fundamenteze și să susțină o astfel de participare; în sfârșit, ea înseamnă existența unor instituții internaționale, stabile și bucurându-se de o autoritate recunoscută, capabile să asigure o participare ca cea menționată. Evidențiază desfășurarea vieții internaționale, după depășirea războiului rece, astfel de semne ale democrației? Din păcate, categoric nu.

În realitate, omenirea a avut până acum două șanse istorice de a obține aplicarea principiilor democratice în raporturile internaționale. Prima a fost reprezentată de Liga Națiunilor, prin postularea egalității în drepturi a statelor. Se inaugura astfel o orientare politică majoră care presupunea afirmarea statelor mici și mijlocii,

într-o ordine de drept internațională menită să le protejeze acestora interese de securitate. Această orientare căpăta denumirea de „democratizare a relațiilor internaționale”, simagină a cărei folosire este astăzi evitată la noi, ea fiind probabil considerată o reminiscență a „limbajului de lenin”. Numai că obținerea democratizării relațiilor internaționale era socotită, la sfârșitul primului război mondial, un obiectiv major al politicii externe și al diplomației României reîntregite. O afirmă primul ministru Ion I.C. Brătianu, abia intors de la negocierile de pace de la Paris, în Parlamentul Jării. Aceeași cauză a democratizării vieții internaționale își găsea în Nicolae Titulescu un apărător și promotor strălucit. A rămas faimoasă, în acest sens, observația marelui diplomat român într-o discuție avută la Foreign Office, pe care o reproducă numai pentru valoarea ei istorică, ci și pentru semnificația ei actuală: „Veți recunoaște, domnule Titulescu, afirmă în discuția menționată un reprezentant al diplomației britanice, că Anglia înseamnă ceva mai mult decât Venezuela!” „Anglia, a replicat

Dar acest curs a rămas în acele condiții inevitabil limitat; confrontarea Est-Vest, rigiditatea blocurilor politico-militare, politica de mare putere au golit în mare măsură de conținut spoul de democratism în viața internațională, consimțând de istoria acelor decenii.

Teorete, depășirea războiului reacă pe putea deschide calea unei a treia astfel de șanse pentru afirmarea principiilor democratice în viața internațională, cu posibilități de reușită infinit mai mari, cu condiția însă că respectarea principiilor dreptului internațional, așa cum ele sunt concepute și formulate în Carta Națiunilor Unite, să devină un crez universal și realitate intangibilă în comportamentul tuturor participanților la viața internațională.

Or, din păcate, evoluțiile care au loc merg în altă direcție. În fapt, omenirea trăiește în plin proces de revizuire a fundamentelor juridice și politice ale sistemului relațiilor internaționale, inclusiv cel al securității și păcii. Autoritatea Națiunilor Unite cunoaște un declin evident, principiile dreptului internațional sunt astfel interpretate încât

să justifice folosirea forței, inclusiv intervenția militară în probleme interne de viață și de moarte ale unor state suverane. Kosovo, unde în aceste zile se încearcă „impunerea prin forță a unei soluții negociate”, constituie un precedent periculos pentru însăși existența unor state ce ajung jinte ale politicii forței și sferelor de influență.

Asemenea evoluții înseamnă, practic, negarea principiului egalității suverane a statelor, cu tot ceea ce acesta este menit să aducă în relații internaționale. Evoluțiile respective nu sunt nicidată semne de democratizare ci, dimpotrivă, de dominație, deschisă și brutală, de dictat în raporturile internaționale, cu consecințe previzibile grave pentru stabilitatea, securitatea și pacea mondială. Afirmarea actualelor orientări, îndepărtate spre înlocuirea forței dreptului cu dreptul forței, adică cu dictatul, nu poate să ducă decât la marginalizarea crescândă și, în ultimă instanță, la eșecul Națiunilor Unite, care ar sfârși prin a avea o soartă similară cu cea a Ligii Națiunilor. Cu diferență însă că, dacă Ligă Națiunilor a sucombat din cauza politicii puterilor revizioniste totalitare, organizația Națiunilor Unite va fi condamnată prin atitudinile și acțiunile unor state angajate deschis față de valorile democrației.

După examene și o scurtă vacanță, studenții Universității „Spiru Haret” și-au reluat locurile în sălile de curs și seminar, în laboratoare și biblioteci

Reflecții apolitice

ECONOMIA ȘI STATUL

Caius Traian DRAGOMIR

Pentru a descrie condițiile și caracteristicile unei economii moderne s-ar putea că nu trebuie să cobori prea departe în istorie, mai mult decât astăzi, să-să putea, evenual, prezintă că modalitatea cea mai bună de a-și asigura înțelegerea problemelor unei autentice economii a viitorului, de a reuși în organizarea imaginii unei asemenea economii potențiale, constă mai curând în renunțarea completă la trecut, decât într-o considerare căt de căt binevoitoare a experiențelor anterioare. Sună persoane – fie în spațiu politic, fie în cel economic – pentru care cau mai potrivită apreciere sau descriere este una ce se poate face prin folosirea cuvintelor lui F.M. Dostoevski: „Singura lor nouitate constă în faptul că fac în mod deliberat cel de-al zecelea pas, uitând de primii nouă”. Există constante ale conjuncturii economice pozitive – și deci ale succesorului economic -, așa cum există constante ale conjuncturii negative și insuccesului națiunilor, constante ale deschiderilor și impasurilor, ale creșterii de bogăție și ale eșecului. Aceste constante nu pot fi relevante – prin definiție – decât în studiu.

Pot fi stabilite multe modalități în care să fie descrise bazele unei economii dinamice, în forma și prin intermediul cărția o nație își realizează aspirațiile la existență sănătoasă, puternică și demnă. Arthur Schnitzler spunea că virtuțile ar putea fi reduse la trei calități umane: obiectivitatea, curajul și răspunderea. Este evident că acestea sunt și valorile care, în cadrul unei colectivități, creează eficiență și prosperitatea ca rezultat al acțiunii economice. Expressă însă aceste calități mai curând elemente valorizate ale vieții individuale sau, dimpotrivă, ele aparțin acelor caracteristici omenești de natură să favorizeze existența colectivă? Este evident că atât obiectivitatea, cât și curajul sau răspunderea sunt trăsături ale caracterului care echilibrează ființa individuală, societatea umană, cât și raporturile dintre acestea – ele asigură existența adulță, determinată de ceea ce Sigmund Freud a numit „principiul realității”, garantează comunicare, condiții etice de activitate, promovează tendința către cooperare, participativitate, parteneriat. Se poate conchide, fără îndoială, că societățile eficiente economice și deci progresive, sunt cele în care se ajunge la un căt mai înalt echilibru între rolul particularului și cel al statului în efortul de a produce, de a iniția activități, de a deschide noi căi ale bogăției.

Cea mai absurdă modalitate de a trata problema economică este aceea de a o pune în forma alternativă: particularul sau statul – ca nu poate fi corect considerată decât în varianta: particularul și statul. Acizia, particularul și statul, trebuie să se susțină reciproc să își ale modalități ale conlucrării și ale reciprocei propăsirii; particularul nu trebuie să fie adus în situație de a parazita statul și nici să i se permită o asemenea atitudine – statul nu trebuie să exploateze particular, să se organizeze și să funcționeze în detrimentul acestuia. Aparent, intervenția statului a fost nocivă pentru economie – în fapt, lucrurile au stat cu adevarat astfel atunci (și numai atunci) când scopul intervenției economice a statului a fost unul extrazonic. Separarea puterilor în stat este doar una din condițiile existenței statului modern, aceea de garantare a caracterului democratic al respectivului sistem; o a doua condiție este separarea scrupuloasă a rolurilor statului – funcțiile economice, de securitate, socială, educațională trebuie să rămână, fără, prin raportarea la parametrii proprii, cu mijloace specifice, realizând criterii de performanță perfecte adecvate. În acest caz, statul devine o persoană juridică la fel ca oricare altă, devine și un agent economic, fel cu totul.

Jean Baptiste Colbert a făcut din Franța lui Ludovic XIV prima putere a lumii, acastă printr-o politică economică în același timp favorabilă inițiativei particulare, că și creșterii unor importante – adesea enorme – patrimonii și în general, capitaluri de stat. Ministrul de finanțe și ministru al marinei, omul cel mai puternic în stat după regale său, format sub îndrumarea cardinalului Mazarin, Colbert a sprijinit din toate puterile producătorii francezi particulari, dar a creat și importante manufacuri regale, a introdus taxe protecționiste, la care celelalte puteri au reacționat prin bariere similare, ridicând impotriva mărfurilor franceze. Un luptător în același timp decis, capabil de o vizionare clară și nu rareori genial de simplă, Colbert a analizat efectul reacțiilor străine împotriva măsurilor sale, impunând produselor franceze criterii de calitate unice în acea vreme, criterii pe care le-a făcut respectate cu strictitate cea mai mare și adseara, cu o specială asprime. Colbert a fost nu rareori criticat de comercianții, liberali prin natura intereselor lor, cu toate acestea el a dezvoltat enorm economia Franței. Prin acțiunile sale a devenit evident un adevară care avea apoi să se verifice continuu: că, în timp ce negoțul, inclusiv manevra financiară, necesită o bază politică liberală, agricultura impune conservatorismul, iar industria nu se dezvoltă decât pe terenul etatismului protecționist (de un fel sau altul, oricum prudent șiabil) – adevaratul om de stat este cel care imbină și utilizează diferențiat această diversitate de interese și doctrine, pentru binele națiunii sale și al statului.

Un deosebit exemplu pentru cooperarea statului – și a conducerii celei mai înalte a acestuia – și cu puterea privată (și cu interesul privat) este relația dintre regale catolic Ludovic XIV și bancherul său evreu Samuel Bernard, pe care, la întâlniri, marele monarh obisnuia să îl salute, scoțându-și ceremonios pălăria. La rândul său, Samuel Bernard s-a exprimat totdeauna despre rege ca despre omul cel mai ales, mai indatoritor și mai demn de a fi sprijinit și urmat. Franța nu este singura țară în care promovarea simultană a intereselor publice și particulare s-a făcut cu inteligență și eficiență. În timpul dinastiei de Aviz, Portugalia a devenit primul stat european centralizat, dar acest lucru nu a impeditat ca principalele călătorii și descoperirile geografice portugheze în Africa, India, Indonezia, China, Orientul Mijlociu și America de Jos să se facă fără nici o cheltuială a bugetului țării, prin investiții exclusiv private; statul a oferit doar legitimitate acțiunilor și o semnificativă protecție militară. Negustorii și comercianții olandezi au fost cei care au asigurat, în principal, atât bogăția, cât și autoritatea internațională a țării lor. Ei au făcut posibilă separarea în 1579 de Spania și au avut, totodată, interesul să realizeze acest pas, care a condus la o întreagă epocă de razboi, încheiată abia în 1648 prin recunoașterea independenței Țărilor de Jos.

În epoca actuală – în ultima jumătate a secolului – modul în care Georges Pompidou a modernizat economia Franței și a reușit să împriime un remarcabil dinamism vorbește despre valoarea inestimabilă a unei legături pozitive între persoana privată – prin inițiativa acesteia – și stat. Unul dintre marii conducători francezi de industrie, format în școală lui Pompidou și stat, cu o vreme în urmă, un șef de stat străin: „Alegeți-vă douăzeci de oameni competenți, inteligenți, cu inițiativă, curajoși, dinamici – acordăjile încrédere și sprijinul dumneavoastră, atribuțiile fiecărui dintre aceștia un domeniu economic, ordonați-le să îl dezvolte la maxim, ca ajutor de stat, dar în sistem autonom și în cele din urmă, privat. Aceștia vor schimba întreaga țară, iar naționea dumneavoastră va deveni

națione prosperă”. Respectivul industriaș nu facea decât să expună succint politica desfășurată de Georges Pompidou, cu doar douăzeci de ani înainte, el însuși, posesorul unei averi foarte mari, era unul dintre cei douăzeci de oameni cărora președintele Pompidou le încredințase dezvoltarea Franței. Evident, contrar unei asemenea politici îl formează atribuirea corupției și irresponsabilității unei țări spre exploatare și, implicit, compromitere de către retelele de aventurieri, de tip mafiot.

Intervenția statului în economie privesc următoarele acțiuni obligatorii: **favorizarea investițiilor, favorizarea consumului (în sens populational larg) și formarea forței de muncă**. Aceste obiective le poate realiza în trei moduri principale, sau într-o combinație a acestora. Statul poate să investească el însuși, să se institueze în cumpărător și redistribuitor de bunuri și servicii (fapt pe care, în orice caz, îl realizează într-oarecare măsură) și să organizeze direct formarea forței de muncă. O asemenea

atitudine se poate adopta în cazul imor necesități urgente, de salvare națională, sau dezvoltare rapidă, ea nu implică naționalizarea sau formarea obligatorie a proprietății de stat asupra capacitatilor de producție. O a doua variantă este dată de influențarea investițiilor, consumului și educării exclusiv prin metode fiscale și prin programe de cercetare și orientare informațională. În sfârșit, statul nu investește, dar ajută la creditează investițiilor, consumului și educației, care se realizează însă prin mâna particularilor. În România nu se aplică nici una dintre aceste trei metode și că atare, economia românească se află în pragul colapsului. Calea ea mai potrivită de intervenție este cea de-a treia (în enumerarea de mai sus); în unele circumstanțe – și mai ales în perioada imediat următoare – poate fi nevoie de apelul la metodele primei variante; cea de-a doua ca este, acum, cu total insuficientă, chiar dacă, oricum, ar însemna ceva, prin comparație cu starea prezentă. ■

OPINIA NATIONALĂ

învențează valoare, lăsând binele pe seama răului, uneori a celui inconvenientabil cum este reforma finită fond, fără direcție declarată ori promisă a fi de un „amur” fel, însă, infăptuită aproape „pe dos”. Să fie, în acest sens, exemplul românesc o probă, slăjuri de multe altele, semnalate de reputații amăgișă că politica se reduce la concurență pentru voturi?

Cu aproape 50 de ani în urmă, analiști politici americanii au dezvoltat și „motivația teoriei deciziilor electorale, avansând ideea democraticei care are drept punct de plecare oportunitismul aproape total al partidelor politice". Concluzia sau ipoteza 1-a inspirată, peste ani, pe un alt analist să constate că „partidele fabrică programe care promit succes unei majorități” (succes în sensul de facilități sociale sau avantaje economice, n.n. – I.M.), iar „dacă sunt alese, schimbă programele; facând aceasta, ele trebuie aproape inevitabil să lezeze anumite interese, ceea ce dă opozitionei o nouă sansă, legată de un program reformulat și adaptat la noua situație. Sondarea de opinii ia locul ideologilor. Politica se reduce la concurență pentru voturi”.

Să pare că această evaluare a politiciei, născută din aplicarea teoriei economice a lui Joseph Schumpeter la politica (schimbarea de putere prin miza căștișului „în voturi și nu în dolari", adică nu în rezultate economice) se suprapune, ca o mănușă, scenei politice a României de azi, dezvoltându-ndu-i cauzele crizei perpetue, ale adâncirii ei. Antidotul maladii nu este, de bună scamă, exacerbarea concurenței politice partizane prin infuzia de orgolii doctrinare și ideologii exclusiviste, ci căutarea consensului sau a înțelegerii limitate în jurul unui program economic și social anticriză. Ar trebui să fie de la sine înțeleasă că obiectivele unei asemenea program sunt menite să determine reînnoirea și redresarea cursului reformei, curs care nu depinde, îndeosebi în ceea ce privește „degriperile” mecanismelor pieței, de culoarea politică a inițiatorilor. Aceștia pot apartine întregului spectru politic, esențial fiind ca măsurile conveniente să asigure împlinirea, într-un timp cât mai scurt, a cel puțin trei obiective: a) creștere economică graduală și sesizabilă la piață, în industrie și în agricultură; b) stimularea exportului, a eficienței și a competitivității în toate ramurile și; c) crearea condițiilor economice și sociale pentru satisfacerea treptată, dar sigură, a cererii populației.

Căile și metodele atingerii unor asemenea obiective pot fi diverse, „numitorul lor comun” trebuind să fie creșterea economică reală sprijinită de dezvoltarea sectorului privat, pe restructurarea prin modernizare a economiei naționale, pe resurse financiare obținute din privatizare și credite de pe piață internațională. Oricum, fără dezvoltarea pieței interne și stimularea producției autohtone, inclusiv prin fiscalație ponderată, prin facilitatea atractive pentru capitalul autohton, dar și extern, nu se poate vorbi de o strategie valabilă a ieșirii din criză. Mai sunt însă și alte considerente care îndeandă la reflectiile constructive asupra relațiilor de intercondiționare, obiectivă și subiectivă, dintre criză, reformă și politică.

1. Karl Popper, În căutarea unei lumi mai bune, Humanitas, București, 1998, p. 162-163

2. Idem, p. 237-238

3. Kenneth Arrow, Social Choice and Individual Values, Wiley, New-York, 1951 sau Anthony Downs, An Economic Theory of Democracy, Harper, New-York, 1957

4. Ralf Dahrendorf, Conflictul social modern. Eseu despre politica libertății, CEU-Press, București, 1996, p. 148

Societatea și studiul politicii

CRIZA, REFORMA
ȘI POLITICA *

Dr. Ion MITRAN

Cu toate „achizițiile” pozitive de până acum, care sunt, fără îndoială, „fructe” (chiar dacă unele necoapte) ale reformelor economice, politice și sociale în România, arena politică națională este, astăzi, în al zecelea an de la revoluție dominată de o idee larg răspândită și în opinia publică: „țara este supusă unei reforme fără fond, fără formă și fără finalitate”. Nu recunoașcuse un politician, la sfârșitul anului 1997, după primele experiențe cu „lichidările”, „disponibilizările” și tot felul de „rectificări” la rectificări, că „am chinuit poporul degeaba”? Recunoaștere cinstiță dar, în felul ei, cincică, din moment ce în anul următor, 1998, politica reformei nu s-a schimbat. S-au schimbat doar căiva miniștri și a fost remaniat de 2-3 ori guvernul, dar starea obiectivă a societății nu s-a ameliorat ci, dimpotrivă. Atunci, care este sensul tranzitiei? Ce „face” reforma pentru țară, și ce fac (nu ce „spun”) politicele despre acest „sens”?

Întrebările duc automat la constatarea că în plină manifestare democratică a pluralismului politic, existând forțe politice la putere și forțe politice în opoziție, adică forțe care, legitim, definesc și protejează vectorii transformărilor, dar și forțe care, totuși, sunt chemate să corecteze traectoria vectorilor când aceștia intră în derivă, în evoluție deviată și deviantă, reforma se afundă în criză, nu găsește „iesirea la liman”. Folcloristica „luminării” de la capătul tunelului fusese „aprinșă” de promisiunile electorale, dar s-a stins la suful curentilor reci ai luptei algoritmice pentru putere, luptă golită de sensul și menirea puterii de a crea, a da viață promisiunilor, a răspunde prioritar intereselor sociale generale, acițională, nu de grup, de partid.

Probabil că aici, în acest punct critic, se află „nodul gordian” al reformei românești, despre care toți (toate partidele politice) spun că o sprijină și că „că legea și crește vieții lor”, dar fiecare procedează altfel. Căutarea unei platforme sau a unui

(Continuare din numerele 237-238)

Bună sigur că cunoașterea și se va părea aprecieră celei doi momente evocatorii și formări.

Ce logician poate să existe între opiniile și credințele cunoștințelor, care sunt de psihologie și fizic intum de viață al unui individ, și un calculator, care nu este altceva decât o mașină modernă de efectuare calculă, de utilizat programe și strategii mentale pentru rezolvarea unei clase variate de probleme?

Dacă nu enă preșupun și să o lucăm sistematic. Să începem cu opinile! Fiecare om are opinile și credințele lui. Si nu poti respecta o ființă umană, dacă nu îi respectă și opinile. Primul lucru greu de învățat într-o democrație tânără este respectul față de opinile cunoștințelor sau interlocutorilor noștri, de regulă, diferite de ale noastre. Al doilea lucru important este să învățăm ce sunt opinile, cum trebuie să ni le exprimăm și cum trebuie să ni le argumentăm, astfel încât acestea să ne fie acceptate sau cel puțin tolerate de către persoanele cu care cooperăm sau cu care venim în contact în viață publică. În al treilea rând, trebuie să cunoaștem și să respectăm regulile desfășurării a unor dispute publice civiliștice și eficiente.

Opiniile sunt stări și atitudini psihice ale ființelor umane despre lumea din afară și îndeosebi despre viață și comportamentul semenilor noștri, despre valorile care le călăuzesc hotărările și conducele. Opiniile nu pot fi observate prin raze Röntgen, la ecograf sau prin alte tehnici negativiste de ultimă oră. Nu există o cale mai sigură de cercetare a opiniei decât înregistrarea cu acuratețe a declaratiilor făcute de către subiecți cercetați și compararea acestora cu actele de conduită ale celor ce le declară sau le rostesc.

Pentru un logician opinile unei persoane intr-o problemă determinată pot fi cercetate prin analiza enunțurilor ce le exprimă. Așadar, opinile unei persoane cu privire la o problemă dată sunt fixate într-un set de enunțuri sau aserții pe care aceasta le-a făcut cu privire la acea problemă.

Intr-o primă etapă, facem supozitia că persoana în cauză a fost cu noi, atunci când i-am înregistrat opinile, pe deplin sinceră și că noi nu am facut erori în actele de transcriere a declaratiilor efectuate. Putem chiar admite că aceste declarări au fost înregistrate cu ajutorul unui reportofon, fără distorsionare și că apoi înregistrarea a fost dactilografiat corect. La fel, putem admite că opinile unei persoane sau ale mai multor persoane au fost obținute cu ajutorul unor chestionare psihico-sociologice. Acceptăm, deci, ca un dat primar pentru logician codificarea opinilor într-un set S de propoziții declarative.

Din acest punct începe aventura logicianului modern în cercetarea opinilor. Ce poate face, în definitiv, un logician cu un set de propoziții declarative care descriu opinile unei persoane într-o problemă dată? Ce probleme poate rezolva logicianul pe care nu le rezolvă nici sociologul, nici psihologul, nici juristul sau omul politic? Mai întâi logicianul poate determina dacă opinile unei persoane carecădore sunt sau nu sunt **mutual consistente**. La fel ei poate determina, dacă opinile a doi oameni de afaceri sau a doi oameni politici, care se aşeză la masa tratărilor, sunt sau nu mutual

ARGUMENTARE ȘI RAȚIONAMENT

compatibile. Mai mult, cunoșcând ce sunt divergențele de opinii, acesta poate găsi, cu ajutorul unor tehnici și modele, că și modalități alternative de soluționare a divergențelor. Dar mai important decât aceasta, logicianul poate determina dacă argumentele aduse de un vorbitor în favoarea unei teze întemeiază sau justifică teza sau dimpotrivă acestea nu sunt suficiente pentru susținerea ei.

Pentru rezolvarea acestor probleme, mai întâi, logicianul formalizează propozițiile din limba

pentru simplu divertisment. Că pentru a fi prin aceste transformări succese anumite proprietăți profunde și relevante ale aserțiunilor sau judecărilor continue în acele formule pe care el le prelucrăză. Logicianul cunoaște niște algoritmi sau proceduri prin care el poate afla dacă o anumită teză susținută de un participant la o discuție este sau nu pe deplin întemeiată de argumentele aduse de un interlocutor al acestuia. El nu se cărtă cu interlocutorul, ci urmând un indemn al lui Leibniz dat în 1666, el transformă argumentarea

de două sau mai multe opinii. Descrierea contradicțiilor dintre declarațiile mai multor marori într-un proces penal sau civil poate servi atât la deschiderea măsurilor mincinoase.

Dar despre minciună și sinceritate vom discuta într-o altă convorbire. Aici doresc doar să supun atenției cititorilor o mică problemă de verificare a consistenței mutuale a declaratiilor a trei suspecți într-un proces penal.

Problema celor trei suspecți. Victor a fost ucis și Andrei, Barbu și Carol sunt suspecți.

OPINIILE, LOGICA ȘI CALCULATORUL

Prof. univ. dr. Cornel POPA

naturală ce descriu opinile unei persoane într-un limbaj logic adecvat, de exemplu, în limbajul logicii predicatelor de ordinul întâi. Scepticul va zice, ce-i trebuie cheluiui, tichie de mărgăritar? La ce ajută formalizarea? Spunem mai complicat lucruri care au fost anterior spuse mai simplu! Dar, într-un mod similar, ne putem întreba, de ce să privim la microscop o lămă cu microorganisme, când le putem privi cu ochiul liber. Si totuși, când suntem bolnavi, n-am dorit să ni se facă analize și investigații doar cu ochiul liber, fără reactivi, fără tehnici de specialitate. În aceste cazuri acceptăm procedee de analiză mai sofisticate, cum sunt tehnici ecografice, microscopale electronice, radioscopia computerizată și alte minunătii tehnice. În mod similar, va trebui să acceptăm în cercetarea opinilor și procedeele de analiză care presupun limbaje formale și formalizarea, programarea logică și demonstrația automatizată, căci acestea, ca și microscopul, fac evidente observații și constatări pe care nu le putem efectua în limbile naturale.

Să presupunem că am formalizat setul de propoziții declarative S și am obținut prin formalizare un set de formule bine formate în limbajul logicii predicatelor, să zicem, setul S1. Este ca și cum am fi tradus un text din limba română în limba engleză. S-au schimbat expresiile și adresanții, dar au rămas, și au menținut toate enunțurile adevărate, căci i-o traducere adevărată conservă semnificația enunțurilor și veridicitatea prin trecerea de la o limbă la alta. Traducerile corecte nu schimbă valoarea de adevăr a propozițiilor; ele schimbă purtătorii de semnificații cu alți purtători de semnificații, astfel încât să se conserve toate enunțurile adevărate, să se comunică aceeași mesaj.

Ca un jongleur care în arena unei circi se joacă cu cercurile, farfurii sau cu niște panglici colorate, logicianul se joacă cu formule, face un fez de gimnastică cu ele. Dar nu

intr-un sir de expresii ale unui limbaj formal și face un calcul, aplică un procedeu de decizie și apoi își comunică dacă argumentul dumitale este valid sau nu. Iar în cazul că acesta nu este valid, își construiește un contramodel în care își dovedește, negru pe alb, că din premisele date nu rezultă teza pe care o susține. El procedează mai exact și mai riguros decât un doctor care își pune un diagnostic, căci datele lui sunt mai precise. Sună tocmai propozițiile rostite de tine. Restul sunt legi și reguli de logică formală și de bun simț cu care nu poți să te cerzi, pe care nu poți să le contești fără a ieși din rândurile ființelor raționale.

Dar să revenim la problema consistenței mutuale a opiniei. Ce înseamnă că un set de opinii sunt inconsistenti? Un cititor indiferent sau ostil logicii ar putea răspunde: „Ce mi pasă mie că dumneata zici că opinile mele sunt inconsistente?“ Dacă opinile dv. sunt mutual inconsistente, atunci cu certitudine, cel puțin o propoziție susținută de dv. este falsă. Dar pot fi chiar mai multe. Dar ceea ce este mai neplăcut este faptul că un plan de acțiune întemeiat pe opinii inconsistente nu are sorți de izbândă.

Logicianul nu se sperie de inconsistente. El stie să le descopere și stie să le eliminate. Logicianul poate descoperi și elimină inconsistentele dintr-o bază de cunoștințe sau dintr-un set de opinii, fie că acesta descrie păreri unei singură individ, fie că el descrie opinile personale ale unui grup

Andrei spune că Barbu a fost victimul victimei și că victimă era urătă de către Carol.

Barbu declară că a fost plecat din oraș în ziua crimei și că nu l-a cunoscut pe Victor.

Carol spune că l-a văzut pe Andrei și pe Barbu cu victimă cu puțin înainte de crimă.

Presupunând că fiecare spune adevarul, cu excepția posibilă a uciugășului, să se descopere pe care logică cine minte și cine este uciugășul.

Propunem cititorului să-și încerce dinții în rezolvarea acestei probleme. Mai întâi intuitiv, apoi cu ajutorul limbajului logicii predicatelor și în ultimă fază cu ajutorul unui program logic scris în Prolog. În disperare de cauză poate recurge la asistența unui manual al nostru **Logica predicatelor**, publicat în Editura Hyperion, în 1992 (vezi p. 45, 356-360).

Cum se ajunge de la opinii la calculator și cum se verifică consistența mutuală a unui set de opinii? Răspundem mai întâi la cea de a doua întrebare. Pentru verificarea consistenței mutuale a unui set de opinii procedăm astfel: 1. formalizăm enunțurile ce descriu opinile în limbajul logicii predicatelor de ordinul întâi; 2. aducem formulele obținute la formă normală conjunctivă sau la un set de clauze; 3. decidem asupra setului de clauze prin metoda Davis-Punam sau prin metoda interpretărilor semantice succesive sau prin metoda arborilor de decizie; 4. dacă setul de

clauze este un model sau o intersecție în care toate clauzele disjunctive sunt adevărate, atunci setul de clauze este realizabil și opinile agentului sau grupului de agenți sunt mutual consistente. Dimpotrivă, dacă setul de clauze nu are nicioză un model, atunci opinile mutuale sunt mutual inconsistente.

Prin ce verigă patem legătură teoria opinilor și în epoca teoriei argumentării opinilor de programarea logică și de știință calculatoarelor este un subiect fascinant care își poate căsători pe un tineri studenți nu numai de la psihologie, sociologie sau filosofie, dar și pe unul de la o facultate de informatică, management sau științe economice. și de ce nu și pe un studenț de drept sau medicină?

Desigur, cercetarea opinilor și calculatoarelor sunt legate în ochii publicului ca și act de sondajele de opinii publicate de ziare, de tehnici anchetelor sociologice și de procedee de prelucrare computerizată a acestora. Dar nu la acest gen de legătură ne referim noi. Legătura pe care o avem în vedere este una mai intimă și mai profundă și ea presupune ca verigă intermediare: 1. formalizarea; 2. aducerea formulelor la clauze Horn; 3. scrierea unor programe în Prolog și rularea acestora. Ce putem face pe această cale? Putem să asociem fiecărui agent, a cărui opinie o cercetăm, o bază de cunoștințe relațională și un program în Prolog și să-și verificăm consistența; putem să cercetăm comparativ fondul comun de opinii și gradul de consens, precum și punctele de conflict sau divergență. Putem să urmărim dinamică în timp a opinilor și să cercetăm mecanismul schimbărilor de opinie. Putem să cercetăm existinderea sau largirea ariei de preocupări sau interesă a unui agent sau grup de agenți și, mai important, mecanismele intime ale schimbării sau revizuirii opinilor politice, economice, artistice.

Desigur, toate aceste subiecte pot fi tratate la nivele diferite de exigență profesională. În rândurile de mai sus am încercat să ridicăm unele probleme de teoria logică a opinilor, în limitele limbajelor naturale, cititorul interesat de aceste probleme își poate potoli curiozitatea din cursurile universitare, din articolele de specialitate, ca și din cercetarea unor programe logice pe teme amintite. E o adevărată fericire faptul că în știință putem urca întotdeauna din treaptă în treaptă. Articolele mele din această categorie sunt ispite și îndemnuri de a începe escaladarea, în condiții de confort și fără riscuri, unor părăsiuri sau înălțimi accesibile. Să ne urcăm întâi, pe pedes, până la Babel... Poftă vine măncând. Să nu se stie niciiodată.

Revista se poate procură prin abonament la toate oficile postale din țară. În Catalogul RODIPET, revista se regăsește la poziția 2.256.

Costul unui abonament trimestrial este de 8.400 lei.

De asemenea, solicitări de abonamente se pot adresa redacției, cu plată prin mandat poștal sau disponibilitate de plată pe adresa: Fundația "România de Mâine", Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sectorul 4, București, Cont 451.00.972-B.C.R.-S.M.B.

Machetarea computerizată și tiparul executate de LABORATORUL DE TEHNOREDACTARE ȘI TIPOGRAFIA

FUNDATIEI "ROMÂNIA DE MÂINE"

la nr. 24.000/7.090.672 din 3 septembrie 1997.

REVISTA

OPINIA
națională

Director:

Prof.univ.dr.

Aurelian BONDREA

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: București, Palatul Sporturilor și Culturii, Parcul Tineretului, Sector 4, Telefon: 330.40.40/interior 182
Revista OPINIA NAȚIONALĂ este înregistrată la Oficiul de Stat pentru Invenții și Mărci